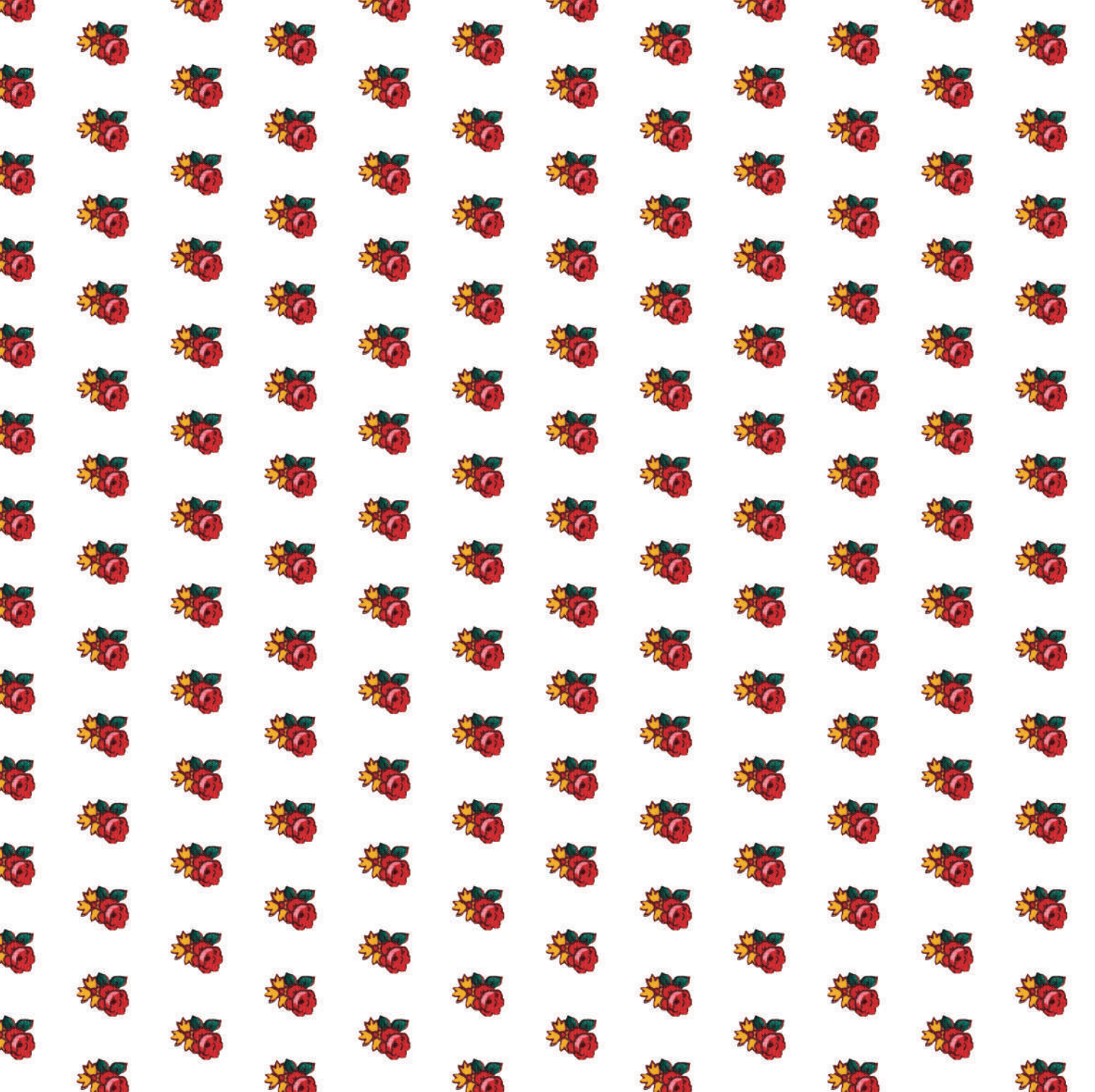

AXENDA 2025
CANTAREIRAS
E CANTARES

The image features a highly detailed and colorful border that frames the central text. This border is composed of repeating sections of ornate scrollwork in gold, red, and green, interspersed with clusters of vibrant red roses and smaller blue and yellow flowers. The background within the border is white, which makes the colors of the floral and scrollwork elements stand out. The overall style is reminiscent of traditional folk art or a decorative book cover.

AXENDA 2025
**CANTAREIRAS
E CANTARES**

"Mulleres na fonte. Sarria. Imaxe ppios. XX; postal de Foto Ferrer.

Co material desta axenda 2025 queremos facer unha pequena homenaxe a unha parte fundamental da nosa cultura popular. Os cantares das mulleres galegas non sempre foron ben considerados. Máis ben ao contrario, foron minusvalorados, aldraxados e incluso perseguidos por ser cantos das mulleres e por ser cantos da pobreza. Cantos de muller pobre como os labores e oficios cos que os seus sons se acompañaban. Tan silenciadas as voces súas como os abusos nas súas coplas contados. Silenciadas as que coa súa voz e palabra daban contido e quentura aos seráns de diario, ás festas do verán e ás noites do inverno.

Saen aquí as mulleres d'antes, fotografadas e recollidas en audio por Dorothe Schubarth e Antón Santamarina no século XX. Desfrutámolas grazas á colaboración do Arquivo do Patrimonio Oral da Identidade (APOI) do Museo do Pobo Galego.

Saen tamén cantando as mulleres d'agora, as do albor do s. XXI, da man de Branca Villares Naveira ofrecéndonos un ano en cantigas, como mostra da relación directa entre as coplas e o ciclo do ano; como mostra de que aínda quedan moitos cantares, vellos e novos, cos que contar as alegrías e os padeceres desta vida que nos leva.

Vivan as nosas cantareiras e sigan.

"Pandeireteiras de Mens: Teresa Lema Varela, Prudencia Garrido Ameijende, Manuela Lema Villar e Adela Rey Torrado; Letras Galegas 2025. Foto anterior a 1982; Cajaraville.

Un ano en cantigas.

Neste 2025, recoñecemos a poesía da tradición oral das mulleres como elemento fundamental na transmisión da cultura e lingua galegas. A RAG personificou de xeito audaz a tradición oral feminina en 3 figuras: a da muller, na persoa de Eva Castiñeira de Muxía; a complicidade do par de mulleres en Rosa e Adolfinia Casás de Cerceda e a das compañeiras, a pequena comunidade das veciñas e comadres da bergantiñá Mens representada por Prudencia e Asunción Garrido e Manuela Lema.

As pandereteiras estiveron tradicionalmente ausentes da esfera pública, pois o seu bon facer circunscribíase á esfera cotiá e doméstica. Foron longamente esquecidas ou infravaloradas, cando non menosprezadas, nos diferentes procesos de patrimonialización de elementos que conforman a nosa identidade cultural. Irromperon na escena pública froito da espectacularización do folclore a fins dos anos 60. Dende aquela ata agora camiñamos paseniño cara á fidedigna representación e entendemento do que as pandereteiras foron e son: poetisas de lingua viva, piar sociocultural e memoria sonora de man común.

O recoñecemento da validación longamente agardada por un amplo tecido cultural de base do país. Tamén supón un recoñecemento ao importante traballo de investigación e divulgación realizado á marxe das institucións oficiais por numerosas asociacións, colectivos e persoas particulares. Tamén ás pequenas comunidades que non deixaron caer no esquecemento as nosas tradicións, e souberon adaptalas ós tempos para que conservasen o sentido. A todas elas debemos, nos tempos da globalización, tan rico legado colectivo digno de festexar neste 2025.

Ofrecémosvos unha escolma da tradición oral das mulleres da provincia de Lugo, dende o Padornelo a Viveiro, da Fonsagrada á Terra Chá. Debullando algúns elementos diferenciadores e poñendo en valor cuestións universais tamén.

Estudar e divulgar este legado é un xeito de honrar á tradición oral das que nos precederon, pero non abonda con reproducilo: honrar a oralidade é exercela, consoar, compoñer. A oralidade nútrese do cotián, é lixeira e fugaz. Non sente o peso da relevancia, pois non ten vontade de transcender. E foi por iso que transcendeu.

Branca Villares Naveira

XANEIRO						
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

FEBREIRO						
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

MARZO						
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

2025

ABRIL						
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

MAIO						
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

XUÑO						
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

XULLO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

OUTUBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

AGOSTO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

NOVEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

SETEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

DECEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

2025

MARINA, FILOMENA E CHELO.

Meira (Santa María).

Xaneiro, 1980.

XANEIRO

**Hoxe* nos vemos xuntiñas
mais clara a lúa e o sol
unha alborada de gloria
levamos no corazón**

A entrada de ano é tempo de novos propósitos. Neste ano 2025 que celebramos con xúbilo a tradición oral das mulleres, propoñémoso achegarnos a ela dende múltiples ópticas.

Ben é certo que as polavilas, muiñadas ou mallas nas que cantaron os antergos non acontecen xa, que non cantan agora os arrieiros polos camiños nin as cegas nas feiras. Mais o sucesor natural destes contextos da nosa música non son escenarios, ou mellor dito, non son só os escenarios. Exercemos a nosa cultura sobre todo abaixo deles, entre iguais.

Non faltan nestes tempos **torreiros** semanais, **festivais**, convocatorias de **foliadas**, **cantos de taberna** ou obradoiros nos que xuntarse coa xente que comparte a nosa paixón pola tradición musical. E por suposto, os espazos de encontro diarios e semanais que nos brindan as asociacións culturais e escolas de tradición oral.

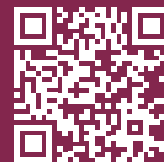
Arrincamos a cantar de pandereteiras e axiña comprendemos que estamos a ser parte da cadea, dalgo mais grande. Arremedando ás nosas maiores, escoitando investigadoras e divulgadoras, estudando os cancioneros e xuntándonos a tocar regularmente, imos tomando conciencia do inmenso legado cultural da nosa Montaña, da Mariña... Xogamos.

Afacemos o oído a diferenciar ritmos e xeitos propios, falas, cadencias. Decodificamos. Aprendemos a relacionarnos con outras culturas lonxanas, porque entendemos qué nos une e diferencia. Devagar comprendemos.

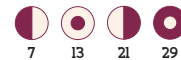
Reparamos en cómo habitaron estas terras os homes e mulleres que nos precederon. Lemos entre liñas as vidas que viviron, porque todo quedou nas cantigas. Son xanelas polas que mirar, e tamén son espellos que nos devolven a ollada. Non abonda con replicar.

As Entusiastas de Lourenzá facíanse chamar estas mulleres que cantaron a mediados do século pasado nas polavilas do Val de Lourenzá. Tocaban a xota empuñada a xeito de pandeira ancaresa (isto é, sostendo coa man esquerda e movendo a man dereita). Mentábanse a sí mesmas orgullosas nos cantares dos bailes que propiciaban co seu tocar: "Polos bós procedimentos nós lles daremos grazas. Se algún día van por Ferreira i Oural, pregunten polas Entusiastas"

*A fórmula que empregaban as Entusiastas é Hoy que nos vemos xuntiñas, entendemos por influencia do bloque oriental tan próximo, co que comparte cantigas e melodías. En boa parte del emprégase *hoy* no canto de hoxe.

*Hoy que nos
vemos xuntiñas.*

Día mundial do Braille

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Mércores

02

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

05

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Martes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

[illegible][illegible][illegible]

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Xaneiro

Luns

Martes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

19

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Martes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

[illegible][illegible][illegible]

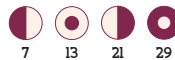
Sábado
Domingo

[illegible][illegible]

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

[illegible]

Día da ilustración. Aniversario do nacemento de Castelao

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

31

NOTAS

XANEIRO

Lu	Ma	Me	Xo	Vi	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

2025

Xaneiro

Venres

NOTAS

2025

Xaneiro

CARMEN E ANUNCIA ENTRE OUTRAS PERSOAS.

Ferreiras, Noceda (San Xoan); As Nogais.
Xaneiro, 1980.

Carmen

FEBREIRO

Teilos ollos piquiniños
como agullas de cosere
se nacemos un pro outro
que lle habemos de facere

Cando a Candeloria chora, medio inverno vai fóra; que chore, que deixe de chorar, mitá do inverno está por pasar. O tempo do casamento dos paxaros introdúcenos nas cantigas de namorar.

As **Rondas** e namoros son un dos xéneros que reflexa o amor romántico nas cantigas de tradición oral. Mais non é o único. Podíanse botar copliñas que deixaban ver o gosto por alguén no medio do baile, coma quen non quere a cousa, coma este cantar que sonaba no **Filandón** de Romeor do Courel.

Especial mención nas músicas de namoros merecen os **Parrafeos**, historias dilogadas en boca de mozo e moza que dan conta do tira e afrouxa, as loubanzas e friccións propias das pulsións humanas. Estes diálogos podían improvisarse no momento, ou replicar fórmulas que remataban por fiar a cantiga a modo de **romance vulgar**. Común é nestas cantigas que o que prometía unha historia de amor vaia tornando en garoleiro **desafío** para rematar cun incisivo desdén, para escarnio dos namorados (ou dalgún deles) e algarabía e risas de quen escoita darredor.

Amadora de Romeor era unha excepcional cantadora e pandereteira do Courel. Ela legounos esta copla e moitas melodías, cun xeito elegante e delicado no cantar. Podemos escoitala nas gravacións sonoras do cancionero Cantares da Serra, que compilou Xosé Lois Foxo.

Teilos ollos piquiniños.

[illegible]

02

[illegible]

Sábado
Domingo

Sábado
Domingo

Sábado
Domingo

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

febreiro

03

Luns

04

Martes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

[illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible]

Martes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

febreiro

Luns

Martes

[illegible][illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible][illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Martes

[illegible]

NOTAS

NOTAS

FEBREIRO

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

2025

febreiro

NOTAS

NOTAS

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

2025

febreiro

RAMONA E CHELO.

Lúa (San Martiño); Pol.
Decembro, 1979.

MARZO

Non che eu ben quero por rica
que xa sei que non a es
quérote por moreniña
e pola lei que me tes

As **Polavilas** nos Montes de Cervantes eran os puntos de encontro naturais da comunidade dende o tempo de outono ata case a pascua. Tiñan lugar no ástrago, cociña, palleira ou palloza e ó abrigo da noite, a oralidade transitaba múltiples camiños: contos, cantigas, romances, os traballos da fía e tamén xogos e demais lerias. Nas polavilas a interacción no baile era un fin en si mesmo, e unha **Pandeira** era o medio común, inmediato e económico para que o baile tivera lugar.

A expresión das cantadoras e tocadoras é popular, cotiá e vulgar. Enunciamos estas condicións a modo de valorización das mesmas:

Do **popular** vénlle ser fiel reflexo de tantos elementos da súa sociedade, que quedaron impresos na memoria colectiva a través das cantigas. A veciñanza decidiu seguias cantando e variando e así chegaron a nós.

Da **cotiandade e repetición** nace a mestría na interpretación vogal, percutiva e tamén a poética da composición.

A **vulgaridade** é irreverente e atrevida, fronte ao distinguido ou extraordinario. A frescura e astucia do verso improvisado que se pensa intrascendente...e inda así, perdura. Se cadra por iso perdura.

Esta fermosa copla e a meodía e toques de pandeira que a acompañan, foi transmitida por Concha Comuñas e demais veciñas de Vilarello da Igrexa, en Cervantes. Ó son dela punteaban a xota en parellas dispostas en roda.

Non che eu ben quero
por rica.

MARZO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

NOTAS

01

02

Sábado
Domingo

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Martes de
Entroido

[illegible]

MARZO							
Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do	
					1	2	
3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16	
17	18	19	20	21	22	23	
24	25	26	27	28	29	30	
31							

05

[illegible]

Mércores

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

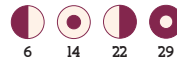
Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

08

09

09

10 Día da Clase Obreira Galega

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Martes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Ven

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

marzo

Luns

Martes

19

[illegible]

Mércores

20

[illegible]

Xoves

21

Día da Poesía

Venres

22

Sábado
Domingo

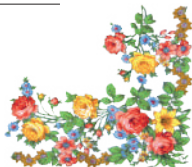
MARZO

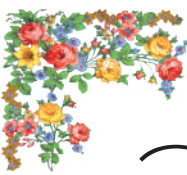
Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

2025

marzo

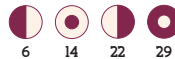

24

[illegible]

Luns

25

Martes

[illegible]

Mércores

[illegible]

Xoves

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

29

30

Sábado
Domingo

31

NOTAS

MARZO

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

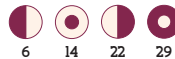
2025

marzo

Luns

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTAS

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal lines.

2025

marzo

MERCEDES.

Suegos (Santa María); O Vicedo.
Abril, 1979.

A decorative border of red roses and green leaves frames the central text. The roses are in various stages of bloom, with some showing yellow centers. The leaves are a vibrant green. The border is set against a solid purple background.

ABRIL

**Esta neniña pequena
heille eu de dar a teta
heille de aprender a gaita
e a tocar a pandeireta**

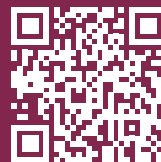
Os **arrolos** ou **cantos de berce** son a impronta primeira.

Percibimos as emocións na linguaxe antes de entender o significado das palabras, pois apreciamos e imitamos a entonación de quen nos fala antes mesmo de aprender a falar.

Na oralidade atopamos esa variedade cromática que acaba de darlle sentido á nosa lingua. Parella á oralidade, as distintas culturas desenvolvemos musicalidade propia: ese modo que nos dota da capacidade de enfocar as emocións segundo os nosos propios códigos. Ese código é comprendido e compartido polos nosos semellantes. E transmitímolo de xeración en xeración.

A crianza e os coidados foron parte dos traballos das mulleres e das comunidades que nos precederon, dende os albores da civilización. Buscando a orixe da linguaxe mesma, e seguindo o camiño que transita da prosodia á melodía, situamos os arrolos nun lugar prominente. Non hai motivación maior para o canto que a necesidade de coidar a prolongación mesma da nosa existencia.

Nos arrolos conxúganse aquilo que o recén xa coñece antes mesmo de nacer: a fala da nai, a calor do peito, a contención do colo, o ritmo no abaneo e a entonación amorosa. É a nosa patria primeira, o repouso sanador ó que quixeramos voltar.

**Esta neniña
pequena**

ABRIL

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

NOTAS

1

Dia das Artes Galegas.
Dedicado a Isaac Diaz Pardo

Martes

05

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

06

06

Venres

Sábado
Domingo

09

[illegible]

Mércores

[illegible]

Xoves

[illegible]

Ven

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

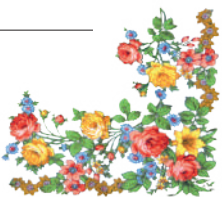
NOTAS

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal lines.

2025

abril

JOSEFA.

San Martiño de Suarna; A Fonsagrada.
Maio, 1980.

MAIO

O Maio dos ventos
que rico que ven
din que trae as froles
din que trae o mel
Din que trae as
herbas para namorar
e o caravel roxo sa
beira do mar

A dos Maíos é unha celebración ancestral e universal. Nela honramos á natureza mesma e a fertilidade da terra.

A antropoloxía sitúa no Neolítico o tempo no que o home comezou a planificar cultivos e colleitas. Parello á observación e predicción nesta nova ciencia, desenvolveuse a mística propia do ciclo do ano: xurdiron rituais propiciatorios para que, logo do duro inverno, a vida se abrira camiño.

Ofrendas de flores e recreacións da vixosidade, da luz e a calor.

Na Europa central ou septentrional é Walpurgis, Beltaine nas culturas celtas, Calendimaggio en Italia, Raíña Maia no sur de Francia con xogos florais e poesía, danzas de fitas de culto ó sol en Alemaña e Holanda, e en moitos lugares da Península Ibérica celebran as Mayas.

Os **Maíos vivos** ou **Maio Mozo** é o propio da provincia de Lugo. Neles son os mozos quen se engalanan coma árbores vivintes. Espertan do letargo do inverno ó son das cantigas, érguense e danzan, pois son a primavera mesma.

O Maio Mozo vai acompañado cantigas e coplas. Algunhas son xenéricas e herdadas, e falan das cousas propias da estación. Outras constitúen o **Maio Criticón**, quen ten dispensa para ser mordaz, pois as coplas expresan por boca do maio o que de cotío as persoas calan. O Maio é transgresor como o entroido, e adoita narrar con retranca as novas do ano. Melodías sinxelas e repetitivas, ritmicamente acompañadas de palmas ou paus.

Referenciámolo nas Nogais, Mondoñedo, Portomarín, Vilalba, Viveiro...e tamén outras representacións e vestixios como as **Maías** en Lugo cidade ou os **enramados** en Baralla, Becerreá, o Corgo ou Cervantes.

Esta cantiguiña que traemos pertence a uns Maíos de Mondoñedo, vila na que aínda están as celebracións da primavera presentes e o Maio anda de pé!

O maio dos ventos.

MAIO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

NOTAS

Día Internacional
das Traballadoras

Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

04

06

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.[illegible]

Martes

[illegible][illegible]

09

[illegible]

Venres

10

Sábado
Domingo

[illegible]

Luns

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

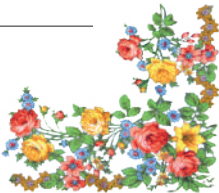
NOTAS

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal lines.

2025

maio

HORTENSIA, RAQUEL.

A Veiga de Logares, A Veiga de Logares (Santa María), A Fonsagrada.
Agosto, 1980.

XUÑO

Mañanciña de San Xoán Mañanciña mais garrida que baila o sol cando nace e ir cando morre o día

A tradición oral é sincrética, isto é que garda elementos das diferentes tempos de influencia cultural, que se van mesturando e confundindo coas influencias posteriores.

Observamos isto nos ritmos de pandeiros e pandeiretas que puideron acompañar cantigas, nos que **amalgamas** de 5/8 mudaron a 3/4, porque a moda do baile da **xota** disque varreu todo. Tamén o vemos na simplificación dos patróns das **muiñeiras** que, por falta de uso cotián ou influencias se foron simplificando. Anque parellamente vimos que as **rumbas** e ritmos de "**agarrados**" diversificáronse por constantes influxos que foron moi ben acollidos e naturalizados.

Constatámolo nas melodías de cantigas, que van tornando ao cromatismo e aproximándose ás afinacións modernas.

Pero non levedos pena por isto que leva acontecendo dende que o mundo é mundo. As tradicións orais son promiscuas por definición, mutables por natureza.

Igual intuimos que pasou cos rituais propiciatorios de fertilidade que se abren no tempo dos Maios e van avanzando cara o **solsticio**, pois no seu transo combinan a observación e devoción solar co pertinente santoral:

Cantamos honrando ó **San Bernabé**, que loce o sol alá no alto tan alto coma el é. Celebrámoslle grandes romarías na provincia: destaca a do Corgo con grandes desfiles de gando en devoción ó milagreiro.

Tampouco pode faltar o arresponsado San Antonio, pois "Se vas ás segas meniña, has d'apañar unha espiga. **San Antonio** que cha dea e San Pedro que cha bendiga".

E así chegamos ó **Lume Novo**, que é o de **San Xoán**: cachos e enramados de flores, rituais de auga e lume bendecidos polo sol e o santo a partes iguais. E para pechar con ben o ciclo, facemos o **Lume Vello**, moito mais recollido emocionalmente, mais sobrio. Pero polas dúbidas, cantámoslle tamén, porque " San Xoán era bon Santo, aí, **San Pedro** inda millor. Que tiña as chaves do ceo, que llas deu noso Señor"

Mañanciña de
San Xoán.

XUÑO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

NOTAS

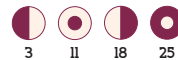
NOTAS

01

Domingo

[illegible][illegible]

04

[illegible]

Mércores

Día Mundial do
Medio Ambiente

[illegible]

Xoves

[illegible]

08

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

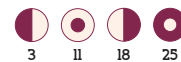

LU

[illegible]

Martes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

[illegible]

Luns

[illegible]

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

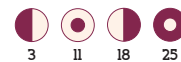

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

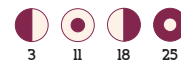
Xoves

Luns

Martes

27

[illegible]

Venres

Día Internacional
do Orgullo LGBTQ+

29

Sábado
Domingo

Luns

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

оумк

HERMENEGILDA, CARMEN E ASUNCIÓN.

Outariz, Santalla (Santalla); Ribeira de Piquín.
Agosto, 1980.

Hermenegilda

XULLO

Moliñeira trina trina moliñeira trinará moliñeira está preñada moliñeira parirá

A **Pandeira** que acompaña os bailes e cantigas nos Ancares e Montes de Navia e Cervantes é excepcionalmente grande, comparada con doutras zonas de Galicia ou da península.

Adoitaba tocarse unha soa pandeira, amañada dunha peneira ou mercada a escote na feira. Era un ben escaso.

O cantar e tocar unha soa muller, ou o par, resulta en maior alardes nos toques e na ornamentación vogal: permite incorporar libremente variacións melódicas a medida que se desenvolve o baile. Tamén o xeito de tocar, e marcar acentos ou repeniques varía entre aldeas, e tamén entre as propias tocadoras. O ritmo de 6/8 da muliñeira distribúese nalgunhas tocadoras nun abaneo no binario e un toque rápido a dúas mans no ternario. Outras tocadoras executan todo a dúas mans sen abanear, e outras simplemente tocan “coa mau dreita, porque a esquerda non val nada”.

Pero por sobre tódalas cousas, a **pandeira foi sustento sociocultural do cotián**, o medio máis económico para facer o baile...que era o fin. Tódalas mulleres querían bailar, a remuda era contante e a pandeira ía pasando de man en man na **Polavila**. Tocábase o **balán tantán** (agarrado), xotas e muliñeiras.

Pola importancia do baile e a escasez de cartos e gaiteiros, a pandeira perviviu.

Na excepcionalidade, escotábase para chamar a un gaiteiro. E se a festa era moita, un cuarteto.

A gaita frecuentemente arremedaba á voz (aunque tamén tiña composicións propias), e por iso conviviron en harmonía por moito tempo. A gaita gozaba de recoñecemento na esfera pública e para todo o demais estaba a voz das mulleres coas **pandeiroas** (termo despectivo).

Posteriormente foi chegando o tempo dos acordeonistas, e o seu cromatismo foi deixando atrás o torgo vello, as vellas melodías modais das cantadoras, e tamén as gaitas.

Na terra da Pandeira ancaresa, **Muliñeira** é nome de muller como ben acredita cantiga.

“Muliñeiras son as músicas que fain nel molín. E esta moliñeira úa de mutias do molín!”

Cántana aínda hoxe **Inés de Naipes, Aurelia de Moreira ou Cecilia de Coro**, acompañadas das súas pandeiras.

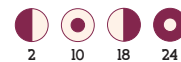

Moliñeira trina,
trina.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

[illegible][illegible][illegible]

Sábado
Domingo

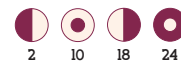
Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

A photograph showing three students in a classroom. In the foreground, a young man with brown hair, wearing a striped shirt, is looking towards the left. Behind him, a young woman with long brown hair is also looking left. To the left of the woman, an older man with grey hair, wearing a light-colored shirt, is looking towards the camera. They are all standing in front of a whiteboard or chalkboard.

xullo

[illegible]

Martes

09

[illegible]

Mércores

Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

13

LU

Martes

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

xullo

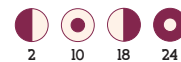
16

Mércores

17

Xoves

18

[illegible]

Venres

20

Sábado
Domingo

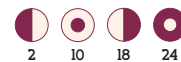
[illegible]

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

xullo

23

[illegible]

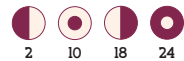
Mércores

Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

27

28

Luns

Martes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTAS

xullo

NOTAS

CHELO.

Lúa (San Martiño); Pol.
Agosto, 1980.

AGOSTO

O cabolerín o cabo o caboleiro de trigo se o meu amo é honrado ha de pagalo cuartillo

No ano adicado a aprender da tradición oral, podemos tentar beber directamente das fontes, que por sorte inda temos moitas! Estamos a tempo de facer pesquisas coas persoas maiores (ou se cadra non tanto) do noso entorno, familia ou parroquia.

Para os traballos de investigación e compilación da poesía de tradición oral, podemos apoiarnos como ferramenta nos ciclos do ano ou os ciclos vitais:

- Arredor do **ciclo do ano** temos opostos os solsticios: a chamada e o apoxeo da luz.

Entre medias, tódalas variantes cantigas de Nadal, Panxoliñas, aninovos e xaneiras, Reis, entroidos, cantos de pascua, maíos, cantigas de tódolos tipos de traballos segundo a zona ou a estación, cantigas dos santos patronos das parroquias, polavilas e filandós, etc.

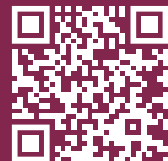
- Arredor do **ciclo vital** temos do alumeamento cos arrollos ata os rosarios e abellós na morte.

Entre medias, pasa a vida cos primeiros xogos e cantigas, xogos de roda e recitados, rondas e namoros, os bailes, cantos de voda, brindos, romances e responsos, etc.

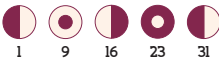
Mais debemos entender que iso non chega, porque as mulleres cantaban e compoñían versos en **calquera momento ou con calquera motivo**, acompañando calquera traballo ou tarefa repetitiva e pesada. Por exemplo, temos labradas, cantos de segas, mondadeiras de millo, mazadeiras de liño, cantos de mazar o leite, de andar os camiños, etc.

Esta guía pode servir como guía para entrevistar, e tamén para sistematizar a información que recollemos. Pero sobre todo busquemos a experiencia significativa: empaticemos e agradezamos a xenerosidade de quen nos canta... e cantemos. Fagamos par, e comunidade a través do canto. Unha cantiga para cada emoción, para cada momento. Cantemolas todas.

Este cantar da sega ven de Vilardemouros, San Pedro de Cervantes. Foi arranxado por Pepa Yáñez, Carolina Vázquez e Branca Villares para o proxecto musical Eudemónicas.

O caboleirín,
o cabo.

AGOSTO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

NOTAS

NOTAS

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

agosto

[illegible]

Luns

[illegible]

Martes

[illegible][illegible]

Xoves

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

agosto

15

Venres

16

17 Día da Galiza Mártir.
Aniversario do asasinato de
Alexandre Bóveda.

Sábado
Domingo

18

Luns

[illegible]

Martes

[illegible][illegible]

22

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Venres

24

Sábado
Domingo

[illegible][illegible]

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

31

NOTAS

NOTAS

CONCEPCIÓN E MILAGROS.

A Reguenga, Castro (San Martiño); Paradela.
Decembro, 1978.

SETEMBRO

María se vas á herba
cerca ben a porteleira
que teño un xato no prado
quere entrarche na trabeira
I eu non queiro, eu non queiro

Moitas coplas de tradición oral reflexan o que hoxe denominamos **violencia contra as mulleres**. O adoutramento está implícito, mais non implica necesariamente aceptación das violencias, pois as coplas contan aquilo que queremos que sexa escoitado a modo de denuncia, burla/caricatura, ensinanza ou advertencia.

A poesía popular ten tamén linguaxe retórica e figurada, os seus propios códigos e tamén contextos: non é o mesmo unha copla insidiosa nun contexto de entroidada ou desafío entre iguais que noutra cantiga.

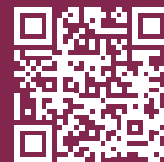
As nosas cantigas son reflexo do tempo e sociedade que as compón, e non xurdiron con vocación de trascender. E moitas veces non coñecemos o contexto. Por isto mesmo, non semella pertinente tildalas simplemente de machistas e relegar á propia muller ó papel de vítima. Isto sería xulgar coa moralidade do presente elementos do pasado.

Pero se decidimos seguir cantándoas, ou elevámo-las a **canon** seleccionándoas para cantar en escenarios e aulas, cómpre facelo con responsabilidade.

Non aconsellamos obvias as nin censuralas, pois son parte da nosa historia. E quen non coñece a historia, pode repetila. Poden ser unha poderosa ferramenta de educación social, e espertar consciencias sobre as violencias.

Especial mención merecen tamén tódalas cantigas herdadas que falan dos **oficios de mulleres**: muiñeiras, costureiras, panadeiras, taberneiras, pastoras e criadas... incluso pandeireteiras foron historicamente vilipendiadas pola súa condición de mulleres traballadoras. É tempo de falar de memoria, e explorar posibilidades na busca de certa reparación.

Esta cantiga chegou a nós da man de **Florencio, o Cego dos Vilares**. Pola súa condición de home dependente, foi asistido maioritariamente por mulleres. Delas aprendía repertorio popular e escoitaba as cantigas, cuitas e lamentos. Neste cantar relata en sucesivas coplas situacións de abuso sexual das mulleres, que rematan invariablemente repetindo **Eu non queiro**.

María se vas
á herba

SETEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

NOTAS

NOTAS

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

setembro

01

Luns

02

Martes

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

[illegible]

07

setembro

09

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

setembro

10

Mércores

11

Xoves

[illegible]

Venr

[illegible]

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

setembro

Luns

Martes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Mérc

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

21

2025

setembro

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luna

Martes

Lu	Ma	Me	Th	Fr	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

[illegible][illegible]

2025

setembro

26

Día Europeo das Línguas.

[illegible]

Venres

28

Sábado
Domingo

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

NOTAS

NOTAS

2025

setembro

CARMEN.

Lousada (San Vicente); Pedrafita do Cebreiro
Outubro, 1978.

OUTUBRO

Namoreime da castaña
Namoreime do ourizo
Namoreime de ti nena
porque tes o pelo rizo

O **souto**, ese cultivo que é arte e é parte de nós.

O outono é tempo de castañas, e a castaña foi un dos tradicionais piares da economía e gastronomía do noso rural. O seu aproveitamento implica unha chea de tarefas, apeiros, saberes e incluso dereito consuetudinario (as leis do costume). Todo un imaxinario con ducias de termos que poderíamos musicar con cadansúa copla tradicional da Serra do Courel.

O caso é que esta cantiga outonal, como tantas outras, conta mais do que di.

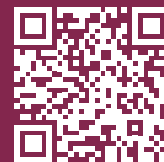
Entrando no plano literario, entendemos por **metáfora in absentia** a forma máis pura entre as metáforas ou símiles. Nela non se fai referencia ó termo real da comparanza, e só presenta o termo imaxinado. É agora cando debemos reler a cantiga e caemos na conta: a apertura do ourizo maduro, a forma apuntada da castaña asomando, o pelo rizo...efectivamente, é un simil do sexo feminino.

As cantigas son reflexo das pulsións de quen as canta, e a sublimación do desexo salpica por toda parte na tradición oral. Da necesidade, virtude. E virtude acada a oralidade en moitos versos improvisados, que trascenden no tempo.

Xan do Vilar, veciño do Courel, distingue entre dous tipos de muiñeiras: o **térbello térbello**, 6/8 regular coa forte no principio de cada toque, e **pola porta do can**, tamén 6/8 pero acentuando só o toque do final do compás (achegándose ó que moitas chaman **muiñeira cabalgada**).

El foi recoñecido como Mestre da Memoria 2023 pola sección de Literatura de Tradición oral da AELG (Asoc. de escritores en lingua galega).

María Celeiro, tamén veciña do Courel, legounos esta “muiñeira **pola porta do can**”, cun acento cambiante, un cantar colorido,e un verso redondo, que fan dela unha peza paradigmática. Ela foi recoñecida no Filandón de Folgoso e os seus versos recollidos por XL.Foxo no Cantares da Serra II.

Namoreime da castaña

OUTUBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

NOTAS

NOTAS

[illegible]

Mércores

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

[illegible]

Venr

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

09

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Mércores

Xoves

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

12

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

[illegible]

Martes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

outubro

18

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.19

19

Venres

Sábado
Domingo

[illegible]

Luns

[illegible]

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

22

[illegible]

Mércores

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

[illegible]

Venres

26

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

27

[illegible]

Luns

[illegible]

Martes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Mércores

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Día do Samains

This image shows a vertical rectangular page filled with evenly spaced horizontal grey lines, resembling notebook paper or a document template. The lines are thin and extend across most of the width of the page. There are no margins, text, or other markings present.

Venr

NOTAS

OUTUBRO

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

2025

outubro

NOTAS

This image shows a full page of blank white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a template for writing or drawing. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTAS

2025

outubro

CONCHA.

A Grade (San Vicente); Chantada.
Novembro, 1980.

NOVEMBRO

Non quero do teu querer
que o teu querer moito pesa
prefiro non ter amores
a vivir amada e presa

Xogar coa linguaxe e a sonoridade e facelo na compañía de outros é unha combinación vital gañadora, pois cantar nutre o cerebro das persoas da infancia á senectude. Múltiples estudos, en desenvolvemento infantil e neurodesenvolvemento adulto, certifican maior resiliencia das persoas que cantaron dende nenas ante adversidades, como violencias, escasos recursos ou migracións indesexadas. É reparador e aumenta creatividade á par que a focalización atención.

Sumamos como beneficio que nos tempos de hoxe é case revolucionario ter unha actividade de lecer que non estea asociada ó consumo, que sexa inclusiva, interxeracional e fortaleza os lazos da comunidade.

A oralidade ten ese compoñente social que lle aporta outro valor á música e á tradición: non só nos brinda oportunidade de coñecer o pasado, tamén nos da ferramentas de futuro. E renovar as cantigas é inherente á oralidade.

Temos todo un **complexo emocional** explicitado nas cantigas. Podemos evocar os sentimentos actualizando as palabras. Podemos conservar ou variar entoación e interpretación e sempre lograremos unha dimensión que transcende a literatura escrita. A súa esencia pode estar na consonancia ou na individualidade. Ambas funcionan sempre e cando se verbalicen.

Esta cantiga foi de creación colectiva, composta no 2019 nas aulas de improvisación da escola tradi O Xeito de Lugo, que coordinaban Branca Villares e Xabier Iglesias. Fan parte do repertorio do **Proxecto Consoante**, que aglutina a mais dun cento de mulleres (e algúns homes tamén) de toda a provincia de Lugo. Investigan, divulgan e compoñen cantigas coas temáticas que as atravesan. Nesta xeira, afondan na saída do maltratos.

Non quero do
teu querer

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

novembro

[illegible]

Martes

06

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.[illegible]

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

[illegible][illegible][illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

13

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Venr

[illegible][illegible]

Sábado
Domingo

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

[illegible]

Martes

20 DÍA Internacional dos
Dereitos das Crianzas

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.[illegible]

Mércores

Xoves

[illegible]

23

[illegible]

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

[illegible]

Luns

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Martes

[illegible]

Mércores

[illegible]

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

28

Handwriting practice lines for page 28.

Venres

29

Handwriting practice lines for page 29.

30

Handwriting practice lines for page 30.

Sábado
Domingo

NOTAS

NOVEMBRO

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

2025

novembro

NOTAS

[illegible]

NOTAS

2025

novembro

ASUNCIÓN, UN NENO E DOROTHÉ SCHUBARTH.

Escourido, Covas (San Xoán); Viveiro..

Marzo, 1979.

Canto de Nadal

A decorative border of red roses and green leaves on a dark red background. The roses are in various stages of bloom, with some showing yellow centers. The leaves are a vibrant green. The border is composed of several horizontal and vertical sections, with the roses and leaves arranged in a repeating pattern. The background is a solid, deep red color.

DECEMBRO

A Nosa Señora da beira do río
lavaba os pañales do seu lindo fillo
a Virxe lavaba, San Xosé lle estendía
e o meniño choraba co frío que facía

A épica da **sagrada familia** foi narrada unha e mil veces a carón dun lume. A muller encinta, compartindo camiño e pesar coa súa parella facéndose cargo, escapando de miseriables asasinados e andando un camiño plagado de desprecios. Despreciados por seren pobres e extranxeiros. Acubillarse nunha pendella entre o gando e na noite mais longa do ano, alumear o mundo coa chegada do recén. É unha boa historia, e de tanto contarse, perdurou e variou de mil maneiras na nosa tradición oral.

Outras tradicións en distintas partes do mundo tamén representan a chegada dun **deus Sol** nesta altura do ano coma un meniño acabado de nacer: Helios, Horus, Mitra, Saturno, Xesús... **O neno deus** medrará, como medrando van os días, e coa súa luz e calor será fonte de vida.

As crianzas son arroladas con devoción por quen lles quere, logo non semella casual que acó brindemos tamén **panxoliñas** ó meniño.

O solsticio é a ilusión da remuda, e o sincretismo fai que atopemos elementos pagáns que conviven en harmonía coa narrativa cristiá: **trenzando en danza as fitas** que imitan raios solares ou cos coloridos sombreiros de lazos e espellos a modo de coroas de luz nas **Cuadrillas de Reiceiros do Cebreiro**.

O Colectivo Cultural María Castaña de Lugo desenvolveu unha intensa actividade de investigación e divulgación nos anos 90 na provincia de Lugo. Destacan os seus traballos de compilación de tradición oral na Mariña de Lugo, así como na Montaña, Mondoñedo ou Portomarín. Tamén trouxeron moitas cantigas da provincia de Ourense.

Este cantar do Nadal recollido á señora Carme de Porqueira, con reminiscencias da música portuguesa, é unha das pezas que axudaron a espallar e conservar. Era interpretado acompañado de paxariños como foi aprendido. O son dos **paxariños** conséguese frotando un corcho húmido contra o vidro

A nosa señora
da beira do río

DECEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

NOTAS

NOTAS

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Mérc

[illegible]

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

[illegible]

07

2025

dicembre

08

Handwriting practice lines for the 8th day.

Luns

09

Handwriting practice lines for the 9th day.

Martes

Día da Declaración Universal dos Dereitos
Humanos.
Día Internacional dos Dereitos dos Animais.

Mércores

Xoves

DECEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

2025

decembro

12

Handwriting practice lines for page 12, consisting of 20 horizontal lines.

Venres

13

Handwriting practice lines for page 13, consisting of 10 horizontal lines.

14

Handwriting practice lines for page 13, consisting of 10 horizontal lines.

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

decembro

[illegible][illegible]

[illegible]

Mérc

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Xoves

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

21

dicembre

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Luns

[illegible]

Martes

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

2025

dicembre

26

Handwriting practice lines for page 26.

Venres

27

Handwriting practice lines for page 27.

28

Handwriting practice lines for page 28.

Sábado
Domingo

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

[illegible][illegible]

decembro

31

NOTAS

Mércores

NOTAS

DECEMBRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

2025

decembro

NOTAS

This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, typical of notebook paper. There are no margins, text, or other markings on the page.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

decembro

ANGUSTIA.

Louzarela (San Xoán); Pedrafita do Cebreiro.
Decembro, 1978.

XANEIRO
2026

Cantámosche os reises guedellos de cabra cantámosche os reises non nos deches nada

As cantigas renóvanse no ciclo do ano.

O comezo poden ser **Aninovos** ou **Manueles**, pero noutros lugares lle din **Entroiro** e mesmo nas festas de Nadal comezan a mesturarse a fantasía e a transgresión.

Os Cantos de Reis foron amplamente documentadas nas montañas de Lugo. Os **guedellos de cabra** cántanse en toda a provincia; hai rexistros en todo o bloque oriental e tamén no central. É unha das cantigas de Reis máis universais que temos. Foi rexistrada por primeira vez no traballo musical **Galicia canta ó neno**, dirixido por **Xesús Mato** e xermolo do que logo sería **Fuxan os Ventos**.

Había Cuadrillas de Reiceiros que visitaban parroquias de Navia e Cervantes e pasaban a Ibias, en marchas ata dúas semanas. Nelas cantaban, facían teatros e oficios con persoeiros variopintos e pedían aguinaldo.

Tamén as dos Reiceiros do Cebreiro, que inda perduran, e que se teñen xuntado ata tres cuadrillas de mozas e mozos e a portas dunha parroquia, e baterse no camín por ver quen cantaría primeiro na aldea. Tan apreciado era o aguinaldo!

Manuel Fernández, o último Carantoña do Cebreiro, aínda conta orgulloso que levaban de acompañantes gaiteros ós mesmísimos Padernes. O Carantoña é un maragato con carauta de pel de coello que acompaña á comitiva de Reiceiros ou Reiceiras.

Non hai fronteira definida nas mascaradas de inverno entre Nadal, Reis e Entroido: Carantoñas, Rebentoas ou Apalpabarrigas son elementos comúns que toman distintas formas segundo a montaña.

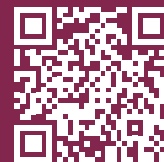
Tradicións compartidas co norte Portugués, León, Zamora, e resto do norte peninsular, así como en multitude de lugares europeos. Tampouco dista moito das celebracións de aninovo das culturas Mandé ou Diola do norte de África.

E hai un elemento que nos iguala a todas: o **petitorio**.

A fórmula de cortesía manda pedir **Licencia** antes de cantar. Logo veñen **cantigas vellas e novas**, actualizadas, porque renovarlles o sentido é formar parte da cadea de transmisión.

E despois a merecida recompensa: o aguinaldo: chourizos, touciño, fuciño, etc..tamén ovos, viño ou cartos.

Pero o que está penalizado é a descortesía de non dar aguinaldo. Entón sí que se desatan os demos todos do inferno!

Guedellos de
cabra

XANEIRO

Lu	Ma	Mé	Xo	Ve	Sa	Do
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

NOTAS

Xoves

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

09

[illegible]

Venres

Sábado
Domingo

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

[illegible]

18

Luns

Martes

[illegible]

Mémoires

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

MOVES

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

A photograph of two women standing outdoors in traditional Korean clothing. The woman on the left is wearing a black top and a grey skirt, holding a small white object. The woman on the right is wearing a blue top and a green skirt, with her hand on her hip. They are standing in front of a wooden structure.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Venres

25

25

Sábado
Domingo

This image shows a single page from a notebook or ledger. It features a series of evenly spaced, thin grey horizontal lines running across the width of the page. The background is white, and there are no vertical margin lines or other markings present.

Luis

[illegible]

Maites

Lu	Ma	Me	Xo	Ve	Sa	Do
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

A photograph of two women standing outdoors in front of a building. The woman on the left is wearing a dark long-sleeved shirt and a grey apron, holding a small white object. The woman on the right is wearing a blue long-sleeved shirt and a green apron, with her hands on her hips. They are standing on a dirt path.

[illegible]

Mércores

[illegible]

Xoves

[illegible][illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.[illegible]

xaneiro

2025

NOTAS

[illegible]

NOTAS

2025

xaneiro

NOTAS

[illegible]

[illegible]

A photograph of two women standing outdoors. They are both wearing dark long-sleeved shirts and light-colored aprons. The woman on the left is holding a small object in her hands. They are standing in front of a wooden structure, possibly a fence or a building.

xaneiro

Textos, selección de cantigas e coordinación musical

Branca Villares Naveira

Voces

Iria Buide

Celia Coira

Elena Espiño

Feli Fernández

Loli Fernández

Mariajo Fernández

Sara Ferreiro

Antía Ferreiro

Bea Jato

Noemí López

Oliva López

Antía Otero

Marta Paraños

Margarita Prieto

Isolina Rodríguez

Cris Ramírez

Carme Villamil

Branca Villares

Vídeos

Begoña Pérez, gravados no CENTRAD en decembro de 2024

Asoc. de Escritores en Lingua Galega AELG, gravados no Vello Cárcere en novembro de 2024

Audios

APOI - Arquivo do Patrimonio Oral da Identidade
Museo do Pobo Galego

Fotografías

APOI - Arquivo do Patrimonio Oral da Identidade
Museo do Pobo Galego
Biblioteca Dixital de Galicia

Deputada de Cultura, Patrimonio Histórico-Artístico e Normalización Lingüística

Iria Castro Fernández

Edita e coordina

Servizo de Publicacións e Normalización Lingüística
publicacions@deputacionlugo.org

Deseño e maquetación

Editorial MIC

Impresión

Dprint

Depósito legal: LU 204-2024

Agradecementos

A Pilar, do obradoiro do traxe do CENTRAD
A Isabel Vigo, Concha Losada e Lois Ladra do Museo
do Pobo Galego

A quen canta, a quen toca e a quen baila.

Grazas a tódalas mulleres que teñen exercido a
nosa cultura no verso libre e a man lixera.

A tódalas que foron, son e serán pandereteiras.

Ás compañeiras consoantes.

Grazas á sección de Literatura de Tradición oral da
AELG por patrimonializar o que non se escribe.

Grazas ó CENTRAD por albergarnos
xenerosamente entre tantos saberes.

Grazas a Brais García pola confianza, o bon facer e a
paciencia.

Branca Villares, Cantadoira

